

A photograph of two young children, likely twins, wearing light blue hooded raincoats. They are peering over a dark grey horizontal ledge of a play structure. The background is dark, with some blurred light sources, possibly from a window or a screen. The overall mood is curious and playful.

Skräp

-poppis bland
barnen

Dennis, 4 år, och Hanna, 6 år, älskar att bygga med lyxfrigolitklossarna som är spill från Kinnarps.

Kreativt Återanvändningscenter i Vaggeryd lånar ut spill från industrin som lekmaterial till förskolor. Barnen gillar idén och bygger riddarborgar och nya banor till Super Mario på löpande band – av frigolitklossar, skumgummibitar och missfärgade kakelplattor.

TEXT **TOBIAS JANSSON**
FOTO **PETTER ALMGREN**

– **ALLT DET HÄR SKULLE BARA HA** slängts om det inte kommit hit, bränts upp eller deponerats. Man blir helt lycklig när man ser allt. Å vilka grejer det finns!

Kerstin Nordenstam som är projektledare på Kreativt Återanvändningscenter i Vaggeryd visar runt i en stor lagerlokal fylld med spillmaterial från den lokala tillverkningsindustrin. Materialet lånas ut till kommunens förskolor och skolor som använder det i daglig lek och pedagogiska projekt. I lagerhyllor och pappkartonger samsas skumgummibitar, remsor av textilier och trådrullar med träspill, pappror, utstansade metalledetaljer och missfärgade kakelplattor. Och så barnens favorit: jättestora byggklossar i svart lyxfrigolit, ett material som används som ljudisolering i Kinnarps kontorsskärmar.

– De här klossarna är oerhört populära att bygga med. Gullbäckens förskola där jag jobbade tidigare fick nys om dem för en tid sedan. Det som är bra med Kreativt Återanvändningscenter är att eftersom materialet samlas här så kan alla förskolor i Vaggeryd ta del av det, utan att alla behöver springa till Kinnarps, säger Kerstin.

Idén till centret kommer från det italienska konceptet Remida, som utvecklats inom den pedagogiska filosofin Reggio Emilia. En av grundtankarna är att utveckla barnens alla uttrycksmöjligheter och man undviker därför färdiga leksaker till förmån för ett mer fritt lekmaterial.

Under vårt besök hinner flera pedagoger

Sara, 7 år leker med bitar av färgad plastfilm.

”Barnen får möjlighet att se världen med nya ögon

nätet, där man också kan se om det kommit in något nytt material.

– Man kan också maila hit och fråga vad som finns. En förskola skulle bygga en helikopter ute och mailade att de behövde material, och då åkte en av våra projektledare ut till skroten och letade grejer och hittade en propeller och en gammal traktorsadel.

MEN FINNS DET INTE RISKER MED att använda material som från början inte är gjorda för lek? Att använda något som är skapat för ett visst användningsområde i ett annat sammanhang är inte alltid lämpligt, med tanke på till exempel färgämnen och kemikalier i materialen.

– Företagen har ganska hårda miljökrav på sig och bra koll på vad som är miljöfarligt och inte. Men vi har fått mycket frågor om det och kollar alltid noga med företagen när vi hämtar grejer. Något företag sa nej direkt eftersom de jobbade mycket med plaster och det passade inte alls.

Centret är också noga med att det inte ska vara vassa kanter eller annat som barnen kan göra sig illa på.

– Ett företag tyckte att kanterna var för vassa på några metallbitar som vi skulle få. Då tumlade de bitarna åt oss för att få bort det vassa. Så företagen är väldigt hjälpsamma. Sen har personalen som jobbar med barnen ett ansvar, att fundera på om det passar till den åldersgrupp man har till exempel.

VID EN GAMMAL OVERHEAD-APPARAT står Kerstins dotter Sara och vänder och vrider på några bitar färgad plastfilm. Ljuset från apparaten projicerar upp former och färger på väggen. Bitarnas proportioner förändras och när två färger överlappar varandra skapas en tredje. Inom Reggio Emilia-pedagogiken är det utforskande arbetssättet centralt.

– Det är inte så att man bara bygger något

komma förbi för att låna material. Madelene Larsson, som jobbar med musik i årskurs 2, vill låna vita lakan. Hon håller på och sätter upp en ”kroppsmusikal” som ska ge känslan av sjukhusmiljö. Madelene har med sig sina egna barn Hanna, 6 år, och Dennis, 4 år, och det dröjer inte länge förrän de gått loss på de svarta frigolitklossarna från Kinnarps och byggt något som liknar ett piratskepp.

– Vi använder material från centret på fritidshemmet där jag jobbar. Våra barn byggde en Super Mario-bana med frigolitklossarna. När jag frågade vad de gjorde så sa de ”vi bygger en ny level”. De har byggt en start- och landningsbana för flygplan också och mycket annat, berättar Madelene.

KREATIVT ÅTERANVÄNDNINGSCENTER öppnade i oktober 2011 och finansieras med EU-pengar, fram till maj 2013. Sedan hoppas de kunna finansiera det på något annat sätt. I inledningsskedet har man i första hand riktat sig till förskolor, men flera skolor har också kommit och lånat material. Dessutom har äldrevården hört av sig.

Kerstin och de tre andra projektledarna har byggt upp ett nätverk av företag som bidrar med material. När de hittar något som verkar intressant åker de ut och presenterar projektet.

– Det kan vara svårt när man kommer ut till ett nytt företag. När man knackar på dörren och säger ”hej, vi jobbar med ett-åringar, vi vill ha ert skräp” så säger de ofta att de inte har något som vi skulle kunna använda, men att vi kan gå en runda och titta. Så börjar vi rota... och hittar jättebra grejer. Och det är bara att ta. För en del är det ju en vinst, de skulle få betala för att bli av med materialet på något annat sätt, säger Kerstin.

Materialet som förskolorna hämtar på centret får de sedan behålla. Det enda kravet är att de skriver upp vad de tar och lämnar någon typ av dokumentation senare om hur materialet använts. Centret sammanställer all dokumentation de får in och sprider idéerna om hur materialet kan användas till alla de medverkande förskolorna. Idéerna finns samlade i ett forum på

Stora pappror från Tuve Johanssons såg i Klershult inklädda i tyg från Kinnarps blev en rolig tunnel att leka i på Gullbäckens förskola.

På Östra skolans fritidshem byggde barnen en ny bana till Super Mario av klossar från Kinnarps, färgburkslock från Skiltryck och konservburkar från kommunens centralkök.

Barnen på Götafors förskola utforskar spillmaterialet tillsammans med ljus.

Kerstin Nordenstam med dottern Sara, 7 år, experimenterar med en gammal overhead-apparat.

FAKTA INDUSTRISPILL

I Sverige produceras årligen 98 miljarder ton avfall. Av det står hushållen för drygt 5 procent, resten kommer från industrin, där avfallsligan toppas av gruvindustrin, papperstillverkningen och metallindustrin. Mycket industrispill materialåtervinns eller bränns upp och blir fjärrvärme. Av den totala avfallsmängden deponeras 15 procent i Sverige.

och sen är det färdigt. Man kanske lägger till ljus, en overhead eller en ficklampa och ser hur skuggorna blir. Och funderar på hur man ska lysa för att skuggan ska komma på den väggen där. Eller så ritar man av det man byggt eller målar det. Eller lyssnar på det. Hur låter plast? Hur låter trä? Det blir ett lärande med materialet, säger Kerstin.

Runt om i lokalen har man byggt små workshopstationer. Förutom overhead-apparaten finns en balja med vatten där barnen kan testa vilka material som flyter och inte flyter. På ett bord ligger bestick fastsatta i snören. När barnen håller i snörena samtidigt som de sticker in fingrarna i öronen och besticket slår i bordskanten får de en ljudupplevelse mäktig som en kyrkklocka. På en vägg hänger foton som förskolor skickat in. Någon har byggt en flerdelad låda med spillbitar av heltäckningsmattor på botten som ger barnen olika taktila upplevelser när de sticker ner fötterna.

Barnen hamnar också närmare verkligheten när de leker med det här materialet

FOTO KREATIV ÅTERANVÄNDNINGSCENTER

Genom ett utbyte med Remidacentret i Södertälje har man fått låna mätglas från Astra Zeneca. Från Foglers International har de fått skumgummi med hål i och från Kinnarps tygspill och papprullar.

Sara använder textilspill från sybutiken Mimmis magasin som hopprep.

”Det handlar om att hålla materialet i omlopp

jämfört med färdiga leksaker. Det är inte ovanligt att barnen känner igen en del saker, när pappan jobbar på Kinnarps till exempel. Kerstin berättar om skolor där barnen gjort studiebesök på de företag som materialet kommer ifrån, och kopplat det till samhällskunskapen.

– Har de byggt något i klassrummet med grejer från Syntema eller Bobbys Tapetserarverkstad så har de åkt dit sen. Så blir det en naturlig koppling mellan utbildning och näringsliv, och det är ju näringslivet väldigt intresserade av. De har svårt att få arbetskraft här i kommunen och få sökande till industriprogrammet på gymnasiet. De har lite panik och behöver skapa ett intresse för teknik tidigt.

Vinsterna med verksamheten som Kreativt Återanvändningscenter bedriver är många: en naturlig koppling mellan skola

och näringsliv skapas, att leka med ett fritt material istället för färdiga leksaker ger barnen nya kreativa möjligheter, både förskolor och företag sparar pengar på hanteringen av materialet – och så är det förstås en miljövinna.

– Det ska vara ett flöde av grejer. Det är inte så mycket pysselgrejen som är tanken, där barnen limmar ihop något och tar med sig hem. Mer att barnen bygger ett torn idag som rasar, och imorgon kan de bygga det igen. Det handlar om att hålla materialet i omlopp.

Vad händer med materialet när det är utslitet?

– Då ska det sorteras som plast, papper och så vidare. Men vi vill ju att det ska användas så länge som möjligt. Istället för att det blir liggande någonstans om barnen tröttnar på det så ska det tillbaka

hit och sedan ut en vända till. Har det varit en vattenbana på ett ställe så kan det bli ett torn på ett annat ställe. Tanken är att det ska snurra så länge det bara går innan man kasserar det.

Hur har du utvecklats som pedagog genom projektet?

– Det är ett så roligt material och jag lär mig nya saker hela tiden. Projektet är en dröm för mig, jag har drömt om det här nästan ända sedan jag blev förskolelärare. Jag är en samlare själv och har det i mig, och att kunna använda den egenskapen i jobbet och sprida det till andra är jätteroligt.

Återanvändning som pedagogik

KREATIVT ÅTERANVÄNDNINGSCENTER

Ligger i Skillingaryd i Vaggeryds kommun. Finansieras av LEADER, EU:s landsbygdsutvecklingsprogram. Förutom de företag som centret får spillmaterialet ifrån är projektet bland annat sponsrat av Mastec Components som står för lokalhyran.

REGGIO EMILIA

Reggio Emilia är en pedagogisk filosofi som utvecklats på de kommunala förskolorna i den norditalienska staden Reggio nell Emilia. Filosofin har funnits i snart 50 år och utvecklades efter andra världskriget som ett sätt att "vaccinera" nya generationer mot antidemokratiska strömningar.

En bärande idé är att låta barnen utveckla alla sina uttrycksmöjligheter på ett fritt sätt, utan att pedagoger och till exempel färdiga leksaker sätter ramarna för hur de ska vara. Ett utforskande arbetsätt är centralt.

REMIDA

Remida har utvecklats inom ramen för Reggio Emilia-pedagogiken. "Re" står för Recycle - återvinna eller Reggio, "Mida" är kung Midas i den grekiska mytologin. Allt Midas rörde vid blev till guld - här blir allt som barnen rör vid till guld, de förvandlar skräpet till något värdefullt.

För att ett återvinningscenter ska få kalla sig Remida ska personalen ha gått en utbildning i Italien. En projektgrupp från Vaggeryd ska åka ner för att Kreativt Återvinningscenter ska bli Remida-certifierat. De anställda ska sedan hålla en tvåtimmars utbildning med alla som hämtar material.

Förutom i Italien finns Remida i USA, Australien, Tyskland och Sverige (hittills ett certifierat center, i Södertälje).